

УДК 159.923

ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ (ЕКСТРАВЕРТОВАНИЙ) ТА ФАКТОРНО - ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗИ ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ-ДІВЧАТ ТА ЮНАКІВ КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Корнієнко О.В.

У статті на основі результатів багатолітнього емпіричного дослідження (2006-2009/2010-2015 років) представлений індивідуально-психологічний (екстравертований) та факторний аналізи показників психосоматичного здоров'я дівчат та юнаків студентів - екстравертів КНУ імені Тараса Шевченка. Проведений диференційований аналіз вибірки дівчат/юнаків студентів (n=375/311) з урахуванням виділення трьох підгруп: інтровертів, амбівертів, екстравертів у кожній з вибірок оремо. Виконані усі етапи комплексного дослідження: середньостатистичний, кореляційний, факторний аналізи на прикладі двох вибірок дівчат/юнаків з урахуванням складної динаміки 45 сумарних показників чотирьох блоків психодіагностичних методик. Центральним завданням дослідження було порівняння показників дівчат/юнаків екстравертів (n=185/71) з представленням табличних даних. Отримані результати підтвердили наше припущення про провідну роль та вплив двох факторної теорії особистості Н.Ейсенк (інтроверсії/екстраверсії, емоційної стабільності/нестабільності) на психосоматичне здоров'я досліджуваних юнаків/дівчат-студентів.

Ключові слова: психодіагностика, психосоматичне здоров'я дівчат та юнаків-екстравертів.

Актуальність даного напрямку як теоретико-методологічного підґрунтя так емпіричних розробок активно розроблялася фахівцями широкого профілю: соціологами, педагогами, психологами, медиками, психіатрами, спеціалістами фізичного виховання та спорту (тренерсько-викладацький склад) на прикладі Російської Федерації. Так наприклад, за дослідженнями Борщева І.В. [1, с.57] слідує те, що окрім фізичного здоров'я сучасний соціум вимагає від випускника вузу готовності вступити у самостійне професійне життя повноцінною стресостійкою особистістю. І тут необхідним є пошук інноваційних технологій збереження психічного здоров'я студентів. У якості конкретних методів фахівцями пропонуються: індивідуальне консультування психолога та психотерапевта, різні навчальні тренінги, організація служби дистанційного психологічного консультування студентів та кабінетів релаксації (ароматерапія, фітотерапія, музикальна терапія. У наступних напрацюваннях Дарчія Д.Г.,Макаров Н.І. [2, 123с.]. відмічають, що на сьогоднішній день не існує єдиного методологічного підходу до питань організації медичного обслуговування студентства та недостатньо розроблені методичні основи комплексного вивчення здоров'я тих, хто навчається. З метою усунення цього недоліку вузи самостійно впроваджують власні комплексні програми управління здоров'я студентів. Ґрунтуються такі програми на різних методиках. Особливо багато авторів відводять провідне місце моніторингу як систематичному контролю за станом здоров'я індивіда, середовища, організацією та ефективністю оздоровчої роботи. Цим авторам, також, належать і перші напрацювання з використання комп'ютерних систем, моніторинга здоров'я студентів.

Постановка проблеми. Публікації зарубіжних вчених (Kenneth B.Wells) [22,с.914-919] показали, що психологічний дистрес, депресивні симптоми впливають та працездатність та самооцінку здоров'я сильніше, ніж багато інших хронічних захворювань. Відомий фахівець Агаджанян Н.М. [6, 199с.] який вивчає здоров'я студентів вищої школи, стверджує, що найбільш очевидно нервово-психічна напруга проявляється у студентів на початку навчання, негативно впливаючи на їх здоров'я та успішність. Дослідження особистісної та реактивної тривожності у студенток показали підвищення її рівня не тільки на 1-му курсі, але і на 5-му курсах, тобто перехідні періоди, котрі вимагають мобілізації адаптаційних ресурсів [17, 150с.]. Особливо сильним стресогеним фактором для вузівської молоді є екзаменаційна сесія – час підсилених занять протягом декількох тижнів. Обстеження студенток показало, що безпосередньо перед іспитом при порівнянні з міжсесійним періодом у них відбувалися зміни фізіологічних показників життєдіяльності організму – підвищення частоти серцевих скорочень, систолічного та діастолічного тиску, що виступало наслідком реакції організму на екзаменаційний стрес [7].

За даними анкетування студентів медичного вузу, близько 30% з них скаржаться на частий пульс перед іспитом, 20% відмічають неконтролюєме м'язове тремтіння, чверть – порушення сну у передсесійний період, 5% - головні болі при підготовці до іспитів. Доля студентів, у яких ці симптоми досягають значної інтенсивності та набувають тривалого характеру, складають 5-10% [18, с.38-39]. Наслідками нервових навантажень можуть стати соматичні захворювання. Наприклад, у місті Казань за 2003-2006 роки були обстежені 579 студентів 1-5 курсів різних вузів цього міста. Переважали звернення після екзаменаційної сесії. На думку фахівців, у 92% пацієнтів загострення ерозійно-виразкової патології було пов'язано з психоемоційною напругою, викликаною у більшій мірі екзаменаційним періодом [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для порівняння наводимо узагальнені дані досліджень українськими фахівцями. Так, наприклад стаття Харченко Д.М. *“Особливості темпераменту осіб з психосоматичними розладами”* [19, с.256-260] ще у 2009 році досить ґрунтовно виявила наявність статистичного значущого “прямого” зв'язку між властивістю темпераменту “нейротизм - емоційна стабільність” і всіма досліджуваними шкалами Гісенського опитувальника психосоматичних скарг (0,38-0,51, $p < 0,05$) за максимального показника (нейроизм-інтенсивність психосоматичних скарг) та інтроверсією-шкалою “виснаження”(0,30, $p < 0,05$). Таким чином встановлені у результаті емпіричного дослідження психологічні закономірності доцільно, враховувати психотерапевтам та клінічним психологам, які надають допомогу психосоматичним хворим. Доволі актуальним є дослідження 2012 року Дзюбенко О.А. *“Вплив індивідуально-типологічних особливостей молодших підлітків на їх соціально-психологічну адаптацію до умов навчання у основній школі”* [3, с.254-264] з акцентом на те, що на рівень адаптованості учнів впливають такі індивідуальні риса як нейротизм, тип акцентуації, що вказують на вразливі місця характеру особистості та дозволяють попередити психогенні реакції, які призводять до дезадаптації молодших підлітків в умовах. Дослідник Пиріг Ірина [12, с.299] співробітниця Тернопільського національного технічного університету імені Івана Палюя, ще за даними статті 2011 року пише, що вивчення особливостей формування дезадаптації студента до умов ВНЗ показало, що успішність пристосувальних процесів залежить від типологічних, індивідуально-психологічних та інших властивостей особистості. Високий рівень адаптації людини як суб'єкта діяльності досягається при оптимальних перебудовах діяльності, специфіка яких залежить від її психічного стану, який забезпечує підтримку ефективної навчальної діяльності в умовах дезадаптуючих впливів.

Хороша адаптованість особистості пов'язана з відсутністю таких характерологічних рис, як тривожність, нейротизм, ригідність тощо. Науковець з Національного медичного університету імені Богомольця Скрипка О.В. [16, с.167-174] відстоює значимість отриманих результатів дослідження про характер взаємодії темпераментально-характерологічних і відносно стабільних емоційних детермінант особистості і показників психосоматичного та поведінкового реагування на академічні іспити у 25 студентів. Звертаємо увагу на ствердження автора даної статті про екстраверсію, яка в умовах іспитів сприяла оптимізації емоційного реагування і автономної регуляції. Дослідник Хлівна О. [20, с.257-262] акцентує увагу на моделі аналізу та оцінки стану психічного здоров'я студентської молоді з урахуванням вивчення типологічних, мотиваційних, вольових та емоційних характеристик студентів в умовах навчальної діяльності.

Автор статті, також вивчає дану проблему з позиції безпеки, підтримання, індивідуально-типологічного підходу до психосоматичного здоров'я молоді в структурі навчального процесу на прикладі багаторічних досліджень (2006-2015 років) на різних факультетах Київського національного університету імені Тараса Шевченка у вищезгаданих публікаціях Корнієнко О.В [8, с.144-151; 9, с.30-35; 10, с.249-259]. На матеріалі проаналізованих публікацій вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері психосоматичного здоров'я учнівської та студентської молоді та методів його діагностики, підтримання ми робимо важливий висновок про неможливість кількості теоретико-емпіричних досліджень у напрямку вивчення індивідуально-типологічних особливостей активних учасників навчального процесу, а саме учнів, студентів. Так, напевно сталося у історії розвитку пострадянського освітнього простору, що у більшій мірі тільки декларувалася важливість врахування різних проявів індивідуальності учнів, студентів

(характеру, темпераменту, типології, акцентуації, особливостей функціонування нервової системи на прикладі її сили, рухомості, активності, особливостей міжособистісного спілкування, психічного, фізичного самопочуття, загального стану здоров'я).

Враховуючи вищевикладені погляди фахівців різних країн світу та особисті емпіричні дослідження **метою даної статті є:**

Проведення детального диференційованого аналізу проявів індивідуально-типологічних особливостей досліджуваних дівчат/юнаків студентів (n=375/311) з урахуванням виділення двох підгруп дівчат-екстравертів (n=185) та юнаків-екстравертів (n=71) Київського національного університету імені Тараса Шевченка на прикладі актуальних досліджень автора статті 2015 року.

Нами були сформульовані наступні **завдання** теоретико-емпіричного дослідження:

1. Проведення систематизації даних опосередкованих кореляційних зв'язків групи дівчат-екстравертів (n=185) на матеріалі факторного аналізу.
2. З'ясування особливостей проявів показників опосередкованих кореляційних зв'язків групи юнаків-екстравертів (n=71) на матеріалі факторного аналізу.
3. Проведення порівняльного аналізу двох вибірок дівчат/юнаків екстравертів (n=185/71) з урахуванням складної динаміки 45 показників психосоматичного здоров'я за даними чотирьох блоків психодіагностичних методик.
4. Представлення табличних даних донозологічно-передхворобливого стану дівчат/юнаків екстравертів на матеріалі кореляційного, факторного аналізу.

Методики. Нами були виділені чотири блоки психодіагностичних методик, детальне їх обґрунтування, апробація у дисертаційних дослідженнях автора та працях інших фахівців, навчальних посібниках, монографіях представлена у джерелах:

1.Перший рівень: індивідуально-психологічний та психофізіологічний (ЕРІ інтроверсія, амбіверсія, екстраверсія, емоційна стабільність/нестабільність адаптований А. Г. Шмельовим [14,672с.] за Д. Я. Райгородським; інтегральність темпераменту за Ю. Беловим [4,360с.]; особливості відчуття та сприйняття (репрезентативні системи людини "візуальність", "кінестетичність", "аудіальність") за Т. М. Орловою та О. М. Доброродневим [11,с.29-31]

2.Другий рівень: особистісно-орієнтований акцентуації характеру за Г.Шмішеком за Л. А. Головей, Е. Ф. Рибалко [13, с.589-597]; методика діагностики темпераменту Я. Стреляу за Д. Я. Райгородським, [14,672с.]; шкала самооцінки особистісної та ситуативної тривожності С. Spielberger за В. Л. Маришук та ін. [21, с.52-53]

3.Третій рівень: психосоматично-орієнтована методика диференціальної діагностики депресивних станів В. А. Жмурова [5, с.202-207]; Гісенський опитувальник, адаптований у Санкт-Петербурзькому науково-дослідницькому психоневрологічному інституті ім. В. М. Бехтерева; [14,672с.] методика експрес-діагностики неврозу К. Хека і І. Хеса за Д. Я. Райгородським [17,672с.] .

4.Четвертий рівень: міжособистісно-орієнтована методика діагностики міжособистісних відношень Т. Лірі за Д. Я. Райгородським [14,672с.]

Виклад основного матеріалу.

Підводячи підсумки за першими чотирма завданнями вище заявленої статті вважаємо за доцільне звернути увагу на узагальнену таблицю №1 з включенням опосередкованих кореляційних взаємозв'язків групи дівчат-екстравертів (n=185) на матеріалі досліджень факторного аналізу.

Виходячи з даних таблиці №1 ми отримали два провідних фактора фактор №1 "**Типологічна фаховість курсу навчання**", фактор №2 "**Об'єктивна вікова самооцінка**".

Факторне навантаження "**Спеціальність**"(0,900) включає наступні опосередковані психосоматично-орієнтовані кореляційні зв'язки з:"**Дистимічністю**" (-0,196**), "**Екстраверсією**" (-0,336**), "**Емоційною стабільністю/нестабільністю**" (0,148**), "**Ситуативною тривожністю**" (-0,172**). Другий компонент факторного навантаження "**Курс навчання**" (0,878) об'єднав навколо себе такі показники: "**Екстраверсією**" (-0,249**), "**Вірогідність неврозу**" (-0,183*), "**Особистісну та ситуативну тривожність**" (-0,166**;-0,253*). Третій компонент факторного навантаження "**Екстраверсія**"(-0,554) виявився залежним

з *“Депресивним станом”* (-0,169*). Таким, чином ми отримали підтвердження ролі провідного чинника *“Екстраверсії”* та *“Емоційної стабільності”* у структурі факторного навантаження *“Спеціальність”* (0,900). Звертаємо, також, особливу увагу на певний вплив наступних складових фактору №1 *“Типологічна фаховість курсу навчання”*, а саме включеність усіх показників методики діагностики темпераменту Я.Стреляю з високою мірою вираженості. *“Сила процесів збудження”* (45,69±13,82), *“Сила процесів гальмування”* (47,61±14,62), *“Рухомості нервових процесів”* (52,96±14,69). Найбільшими виявилися функціонування процесів *“Рухомості нервових процесів”*, з кореляційним зв’язком з *“Екстраверсією”* (-0,147*). Цей психодіагностичний факт підтверджує наш попередній висновок.

Табл.№1

Опосередковані кореляційні зв’язки групи дівчат-екстравертів (N=185) на матеріалі досліджень факторного аналізу

Фактор №1 <i>“Типологічна фаховість курсу навчання”</i>			Фактор №2 <i>“Об’єктивна вікова самооцінка”</i>	
Факторні навантаження				
<i>Спеціальність</i> (0,900)	<i>Курс навчання</i> (0,878)	<i>Екстраверсія</i> (-0,554)	<i>Щирість</i> (0,773)	<i>Вік</i> (0,676)
<i>Дистимічність</i> (-0,196**)	<i>Спеціальність</i> (0,748**)	<i>Холеричність</i> (0,145*)	<i>Сангвінічність</i> (-0,148*)	<i>Курс навчання</i> (0,320**)
<i>Збудливість</i> (0,240**)	<i>Екстраверсія</i> (-0,249**)	<i>Рухом.нерв.проц.</i> (-0,147*)	<i>Флегматичність</i> (0,218*)	<i>Емоц.стаб./нестаб.</i> (0,190**)
<i>Екстраверсія</i> (-0,336**)	<i>Сила проц.збудж.</i> (0,216**)	<i>Депресивний стан</i> (-0,169*)	<i>Емоц.стаб./нестаб.</i> (-0,151*)	<i>Ситуат.тривожн.</i> (-0,197**)
<i>Емоц.стаб./нестаб.</i> (0,148*)	<i>Рухом.нерв. проц.</i> (0,213**)		<i>Сила проц.збудж.</i> (0,195*)	<i>Рухом.нерв.проц.</i> (0,173*)
<i>Сила проц.збудж.</i> (0,266*)	<i>Вірог.неврозу</i> (-0,183*)		<i>Рухом.нерв.проц.</i> (0,205**)	<i>Іnten.скарг хвор.</i> (-0,160*)
<i>Сила проц.гальм.</i> (-0,291**)	<i>Підкорюваність</i> (-0,156*)		<i>Вірог.неврозу</i> (-0,149*)	
<i>Рухом.нерв.проц.</i> (0,396**)	<i>Залежність</i> (-0,189*)			
<i>Залежність</i> (-0,166*)	<i>Дружелюбність</i> (-0,193**)			
<i>Дружелюбність</i> (-0,202**)	<i>Особ.трив.</i> (-0,166**)			
<i>Ситуат.тривожн.</i> (-0,172*)	<i>Ситуат.тривожн.</i> (-0,253*)			

* $P \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$

Фактор №2 *“Об’єктивна вікова самооцінка”* налічує шість опосередкованих психосоматично-орієнтованих кореляційних зв’язків. Перше факторне навантаження *“Щирість”* (0,773) включає наступні зв’язки *“Флегматичність”* (0,218*), *“Емоційну стабільність/нестабільність”* (-0,151*), *“Вірогідність неврозу”* (-0,149*). Друге факторне навантаження *“Вік”* (0,676) з низкою таких показників як: *“Емоційна стабільність/нестабільність”* (0,190*), *“Ситуативна тривожність”* (-0,197**), *“Інтенсивність скарг хворих”* (-0,160*).

Переходимо до обговорення отриманих результатів подібних емпіричних досліджень на прикладі групи юнаків-екстравертів (n=71) представлених у таблиці №2

На відміну від отриманих даних групи дівчат-екстравертів (n=185) де дослідницьким шляхом було виявлено два основних фактори: фактор №1 *“Типологічна фаховість курсу навчання”*, фактор №2 *“Об’єктивна вікова самооцінка”* з 15 психосоматично-орієнтованими кореляційними зв’язками на відміну від групи юнаків-екстравертів (n=71) виявилось три групи факторів різної спрямованості та змісту. Фактор №1 *“Фаховість курсу навчання”*, фактор №2 *“Об’єктивна вікова самооцінка”*, фактор №3 *“Екстраверсія”* з очевидно меншою кількістю обговорюваних вище кореляційних зв’язків у кількості 8 з очевидним представленням у таблиці №2. Так, наприклад, у структурі фактору №1 *“Фаховість курсу навчання”* та його складовими

звертають на себе увагу подібні кореляційні зв'язки з **“Ситуативною тривожністю”** (-0,301*, $p < 0,05$) у двох випадках. Фактор №2 **“Об’єктивна вікова самооцінка”** з розгалуженою мережею кореляційних 6 зв'язків.

Табл.№2

Опосередковані кореляційні зв'язки групи юнаків-екстравертів (N=71) на матеріалі досліджень факторного аналізу

Фактор №1 “Фаховість курсу навчання”		Фактор №2 “Об’єктивна вікова самооцінка”		Фактор №2 “Екстраверсія”
<i>Факторні навантаження</i>				
<i>Курс навчання (0,998)</i>	<i>Спеціальність (0,998)</i>	<i>Вік (0,783)</i>	<i>Щирість (0,677)</i>	<i>Екстраверсія (0,890)</i>
Аудіальн. (-0,235*)	Аудіальн. (-0,235*)	Сангвінічн. (0,275*)	Флегматичн. (0,249**)	Холеричн. (0,260*)
Застріваюч. (0,247*)	Застріваюч. (0,247*)	Меланхолічн. (-0,408**)	Кінестетичн. (-0,299*)	Гіпертимн. (0,292*)
Альтруіст. (-0,338**)	Альтруіст. (-0,338**)	Застріваюч. (-0,296**)	Тривожн. (-0,426**)	Збудлив. (0,263*)
Ситуат. трив. (-0,301*)	Ситуат. трив. (-0,301*)	Сила проц.збуд (0,304*)	Дистимічн. (0,238*)	Застріваюч. (0,376*)
Спеціал. (1,000**)		Рухом.нерв.проц. (0,278*)	Емотивн. (-0,257*)	Сила проц.гальм. (0,340**)
		Підкорюван. (-0,248*)	Емоц. стаб. нестаб. (-0,344*)	
		Залежн. (-0,264*)	Іnten. скарг здоров.(-0,409**)	
		Дружел. (-0,332**)	Вірогід. невр. (-0,317**)	
			Егоїстичн. (-0,276*)	
			Підозріл.(-0,284*)	
			Підкорюван. (-0,364**)	
			Залежн.(-0,253**)	

* $P < 0,05$, ** $p < 0,01$

На нашу думку отримані результати необхідно розглядати з урахуванням величини показника кореляції між досліджуваними чинниками та акцентуванням думки на тому, що збільшення показника кореляції слід розглядати як ознаки формування донозологічного (передхволивого стану) порушення психосоматичного здоров'я досліджуваної групи юнаків-екстравертів. Для наглядності включаємо перелік мінімальних та максимальних показників кореляційних зв'язків факторного навантаження **“Щирість”** (0,667) з **“Дистимічністю”** (0,238*), **“Флегматичністю”** (0,249**), **“Вірогідності неврозу”** (-0,317**), **“Емоційної стабільності/нестабільності”**(-0,344**), **“Інтенсивністю скарг здорових”**(-0,409**). Для збереження об’єктивності оцінюваних показників необхідно включити результати кореляційного зв'язку другого показника факторного навантаження **“Вік”** (0,783) з **“Меланхолійністю”**(-0,408**). Останній показник факторного навантаження **“Екстраверсія”** (0,890) не виявив подібних кореляційних зв'язків при порівнянні з групою дівчат-екстравертів.

Вважаємо за доцільне представити узагальнену, підсумкову таблицю №3 з наглядною демонстрацією порівняльного аналізу динаміки проявів кореляційних зв'язків, частоти повторюваності як чинників погіршення психосоматичного здоров'я юнаків/дівчат-екстравертів”(n= 185,71).

Табл. №3

Чинники донозологічно-передхворобливого стану психосоматичного здоров'я дівчат/юнаків-екстравертів КНУ імені Тараса Шевченка з урахуванням динаміки коефіцієнта кореляції, рангів, частоти зустрічаємості у %.

Дівчата – екстраверти (n= 185)					
Ранг	Фактор №1 “Типологічна фаховість курсу навчання”	Показник у %	Ранг	Фактор №2 “Об’єктивна самооцінка	Показник у %
I.	Емоційна стабіль./нестабіль. (0,148**) (три повторення)	20%	II.	Вірогідн. неврозу (-0, 149*) (два повторення)	13,33%
III.	Особистісна тривожн. (-0,166**) (три повторення)	6,66%	I.	Емоційна стабільн./нестабільн. (-0,151**) (три повторення)	20%
III.	Депресивний стан (-0,169**) (три повторення)	6,66%	III.	Інтенсивн. скарг хворих (-0,160*) (три повторення)	6,66%
I.	Ситуативна тривожн. (-0,172*) (три повторення)	20%	I.	Емоційна стабільн./нестабільн. (0,190**) (три повторення)	20%
II.	Вірогідність неврозу (-0, 183*) (два повторення)	13,33%	I.	Ситуативна тривожн. (-0,197**) (три повторення)	20%
III.	Дистимічність (-0,196**) (три повторення)	6,66%	III.	Флегматич. (0,218*) (три повторення)	6,66%
II.	Екстраверсія (-0,249**) (два повторення)	13,33%			
I.	Ситуативна тривож. (-0,253 **) (три повторення)	20%			
II.	Екстраверсія (-0,336**) (два повторення)	13,33%			
Юнаки – екстраверти (n=71)					
Ранг	Фактор №1 “Фаховість курсу навчання”	Показник у %	Ранг	Фактор №2 “Об’єктивна самооцінка”	Показник у %
I.	Ситуативна тривожність (-0,301*) (три повторення)	25%	II.	Дистимічн. (0,238*) (три повторення)	12,5 %
I.	Ситуативна тривожність (-0,301*) (три повторення)	25%	II.	Флегматичн. (0,249**) (три повторення)	12,5 %
			II.	Вірогідність неврозу (-0, 317**) (три повторення)	12,5 %
			II.	Емоційна стабільність /нестабільність (-0,344**) (три повторення)	12,5 %
			II.	Меланхолічн. (-0, 408**) (три повторення)	12,5 %
			II.	Інтенсивність скарг груп здорових (-0,409**) (три повторення)	12,5 %

Представлені дані порівняльного аналізу двох вибірок дівчат та юнаків-екстравертів (n=185/71) у таблиці №3 дозволяють зробити наступні попередні висновки. Загальна кількість психосоматично-орієнтованих опосередкованих кореляційних зв’язків (пар) у дівчат налічує 15 у юнаків 7, зміст та характер динаміки результатів факторного, кореляційного аналізів за двома вибірками суттєво відрізняється.

Висновки:

1. Отримані комплексні індивідуально-психодіагностичні показники за даними групи дівчат-екстравертів (n=185) з більшою вірогідністю підтвердили наше припущення про провідну роль та вплив концепції Н.Ейсенк (екстраверсії, емоційної стабільності/нестабільності) на психосоматичне здоров'я досліджуваних.
2. За результатами таблиці №3 наглядно представлена інтегральна психосоматично-діагностуєма модель скринінгово виявлення перших ознак погіршення психосоматичного здоров'я дівчат/юнаків-екстравертів (n=18/71).
3. Базовими чинниками типологічних та психофізіологічних механізмів взаємодії таких показників як: **“Емоційна стабільність/нестабільність”** (Н.Ейсенк) – **“Ситуативна тривожність”** (С.Спілбергер), **“Екстраверсія”** (Н.Ейсенк) – **“Вірогідність неврозу”** (К.Нокк, Н.Несс), що у сумі склали 67% сумарних проявів перших ознак донозологічного (передхворобливого стану) досліджуваних. Фоновими складовими, котрі підтримували даний стан виходу з умовного стану психосоматичного здоров'я стали: **“Флегматичність”**, (інтегральність темпераменту Ю.Белова) – **“Особистісна тривожність”** (С.Спілбергер), **“Дистимічність”** (опитувальник акцентуації, Schmieschek Fragebogen) - **“Депресивний стан”** (методика диференціальної діагностики депресивних станів В. А. Жмурова) у сумі склали 33% проявів погіршення психосоматичного здоров'я досліджуваних.
4. За групою юнаків-екстравертів (n=71) результати порівняльного аналізу принципово відрізняються. До показників перших ознак проявів донозологічного (передхворобливого стану) ввійшли 75% психосоматично орієнтованих складових, які слід розглядати як базові чинники для переходу с стану **“практичного здоров'я”** до початку хворобливих змін: **“Флегматичність”**, (інтегральність темпераменту Ю.Белова), **“Меланхолічність”**, (інтегральність темпераменту Ю.Белова), **“Інтенсивність скарг груп здорових”**(Гісенський опитувальник Е.Брюхлер, Дж.Снер, Giesener Beschwerdebogen, GBV), **“Дистимічність”** (опитувальник акцентуації, Schmieschek Fragebogen), **“Вірогідність неврозу”** (К.Нокк, Н.Несс), **“Емоційна стабільність/нестабільність”** (Н.Ейсенк). 25% фонових чинників впливу на формування перших ознак порушення психосоматичного здоров'я займає **“Ситуативна тривожність”**. Очевидно, необхідно враховувати один принциповий висновок про поетапність проявів корелятивних зв'язків між вищезгаданими показниками на межі від (-0,234** до 0,595**, $P \leq 0,05; 0,01$), що може очевидно свідчити про складні прямі та опосередковані взаємовпливи індивідних, індивідуально-психологічних, темпераментальних, типологічних чинників перших ознак донозологічного (передхворобливого) стану психосоматичного здоров'я юнаків-екстравертів.

Список використаних джерел

1. Борщева И.В. Психологические проблемы здоровье сбережения студентов СГА / И.В. Борщева //Здоровье сберегающие образовательные технологии: мат-лы междисциплинар. научно- практ. конф-ции (Москва, 25 октября 2007 г.).- М.:Изд-во СГУ, 2007, С. 57.
2. Дарчия Д.Г., Макаров Н.И. Организация мониторинга здоровья студентов в вузе./ Д.Г.Дарчия, Н.И.Макаров. - Тула: Тул.ГУ, 1996. – 123с.
3. Дзюбенко О.А. Вплив індивідуально-типологічних особливостей молодших підлітків на їх соціально-психологічну адаптацію до умов навчання у основній школі / О.А. Дзюбенко // Проблеми сучасної психології: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського Нац-го ун-ту / За ред.С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. - Вип.16.- Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012.- С.254-264.
4. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии / С.М. Емельянов. - СПб. :Питер, 2000 - 360 с.
5. Жмуров В.А. Методика оценки дифференциальной диагностики депрессивных состояний В.А. Жмурова / В.А.Жмуров // Общая психопатология. - Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1986. - С.202-207.

6. Здоровье студентов / Под.ред. Агаджаняна Н.А. М.: Изд.-во РУДН, 1997. - 199 с.
7. Карпенко Ю.Д. Влияние экзаменационного стресса на функциональное состояние сердечно-сосудистой системы у студентов. – http://www.rusnauka.com/SDN/Biologia/8_karpenko
8. Корнієнко О.В. Індивідуально-типологічний (інтровертований) та факторний аналізи психосоматичного здоров'я студенток-дівчат Київського національного університету імені Тараса Шевченка - / О.В. Корнієнко “Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” – Додаток 1 до вип.35, Том VIII (59): Тематичний випуск ”Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К.: Гносис, 2015.- С.144-151.
9. Корнієнко О.В. Індивідуально-типологічний (амбівертований) та факторний аналізи психосоматичного здоров'я студенток Київського національного університету імені Тараса Шевченка- / О.В. Корнієнко // “Медична психологія”, - Том.10, №1(37). – 2015. - С.30-35.
10. Корнієнко О.В. Індивідуально-типологічний (екстравертований) та факторний аналізи психосоматичного здоров'я студенток Київського нац-го ун-ту ім. Т. Шевченка- / О.В. Корнієнко // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С.Костюка.- К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агенство“, 2015.- Том.Х.- Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.- Вип.27.С.249-259.
11. Особливості відчуття та сприйняття. Тести для всіх: упорядн.Т.М.Орлова; передм. О.М.Добродієва. К.,1993.- С.29-31.
12. Пиріг І. Психічне здоров'я студентів як фактор адаптації до навчання у ВНЗ / І.Пиріг // Український науковий журнал “Освіта регіону“, №3 – 2011- С.299.
13. Практикум по возрастной психологии: учеб.пособие.: под ред.Л.А.Головей, Е.Ф.Рибалко.- СПб.:2002.-С.589-597.
14. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учеб.пособ./Д.Я.Райгородский.- Самара:Бахрах.- М.,2001-672 с.
15. Самигуллин М.Ф. Экзаменационный стресс – причина эрозивно- язвенных поражений желудка и 12-перстной кишки у студентов - // Казанская гос. мед. академия. – <http://mfvt.ru/ekzamenacionnyj-stress-prichina-erozivno-yazvennyx>
16. Скрипка О.В. Взаємодія темпераментально-характерологічних, емоційних детермінант особистості студентів та їх проєкції на психосоматичне і поведінкове реагування в умовах іспитів / О.В.Скрипка // Перспективи медицини та біології, Т.IV, №2, 2012.-С.167-174.
17. Ушаков И.Б., Соколова Н.В., Корденко А.Н., и др. Провинция: качество жизни и здоровье студенчества. / И.Б. Ушаков, Н.В. Соколова, А.Н. Корденко и др. - Москва-Воронеж. Изд-во “Истоки”, 2002. -150с.
18. Фаустов А.С., Щербатых Ю.В. Коррекция уровня экзаменационного стресса на функциональное состояние студентов как фактор улучшения их здоровья / А.С.Фаустов, Ю.В.Щербатых // Здравоохранение Российской Федерации. -2001, №1.- С.38-39.
19. Харченко Д.М. Особливості темпераменту у осіб з психосоматичними розладами / Д.М.Харченко // Актуальні проблеми психології. том.7.випуск 19. – 2009. – С.256-260.
20. Хлівна О. Індивідуально-психологічні характеристики психічного здоров'я студентської молоді / О.Хлівна // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації.- 2011.-№3.- С.257-262.
21. Шкала самооценки личностной и ситуативной тревожности по Ч. Спилбергеру // Методики психодиагностики в спорте: учеб. пособ. Для студентов пед.ин-тов по спец.03.03. ”Физ.культура” / В.Л.Блудов, В.А.Плахиенко, Л.К.Серова.- 2-е изд.доп.и исправ.- М.:Просвещение,1990.- С.52-53.

22. Kenneth B.Wells., at all The Functioning and Well-Being of Depressed Patients: Results from the Medical outcomes study/ B.Wells Kenneth at all // The Journal of the American Medical Association, 1989; 262(7):914-919.

REFERENCE

1. Borshcheva Y.V. Psykholohycheskye problemu zdorov'e sberezhennyya studentov S·HA / Y.V. Borshcheva //Zdorov'e sberehayushchye obrazovatel'nye tekhnolohyy: mat-lu mezhdystryplynarnoy nauchno- prakt. konferentsyy (Moskva, 25 oktyabrya 2007 hoda).- M.:Yzd-vo S·HU, 2007, S.57.
2. Darchyya D.H., Makarov N.Y. Orhanyzatsyya monytorynha zdorov'ya studentov v vuze./ D.H.Darchyya, N.Y.Makarov. - Tula: Tul.HU, 1996. – 123s.
3. Dzyubenko O.A. Vplyv indyvidual'no-typolohichnykh osoblyvostey molodshykh pidlitkiv na yikh sotsial'no-psykholohichnu adaptatsiyu do umov navchannya u osnovniy shkoli / O.A. Dzyubenko // Problemy suchasnoyi psykholohiyi: Zb. nauk. prats' Kam"yanets'-Podil's'koho Natsional'noho universytetu / Za red.S.D.Maksymenka, L.A.Onufriyevoyi. - Vyp.16.- Kam"yanets'-Podil's'kyy: Aksioma, 2012.- S.254-264.
4. Emel'yanov S.M. Praktykum po konfliktolohyy / S.M. Emel'yanov.- SPb.:Pyter,2000-360 s.
5. Zhmurov V.A. Metodyka otsenky dyfferentsyal'noy dyahnostyky depressyvnykh sostoyanyy V.A. Zhmurova / V.A.Zhmurov // Obshchaya psykhopatolohyya. - Yrkut-sk: Yzd-vo Yrkurskohoho unyversyteta, 1986. - S.202-207.
6. Zdorov'e studentov / Pod.red. Ahadzhyanya N.A. M.: Yzd.-vo RUDN, 1997. - 199 s.
7. Karpenko Yu.D. Vlyyanye ekzamenatsyonnoho stressa na funktsyonal'noe sostoyanye serdechno-sosudystoy systemy u studentov. – http://www.rusnauka.com/SDN/Biologia/8_karpenko
8. Korniyenko O.V. Indyvidual'no-typolohichnyy (introvertovanny) ta faktorny analizy psykhsomatychnoho zdorov"ya studentok-divchat Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka - / O.V. Korniyenko “Pereyaslav–Khmel'nyts'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody” – Dodatok 1 do vyp.35, Tom VIII (59): Tematychnyy vypusk ”Vyshcha osvita Ukrayiny u konteksti intehtratsiyi do yevropeys'koho osvith'oho prostoru”. – K.: Hnosys, 2015.- S.144-151.
9. Korniyenko O.V Indyvidual'no-typolohichnyy (ambivertovanny) ta faktorny analizy psykhsomatychnoho zdorov"ya studentok Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka- / O.V. Korniyenko // “Medychna psykholohiya”, - Tom.10, #1(37). – 2015. - S.30-35.
10. Korniyenko O.V Indyvidual'no-typolohichnyy (ekstravertovanny) ta faktorny analizy psykhsomatychnoho zdorov"ya studentok Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka- / O.V. Korniyenko //Aktual'ni problemy psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats'. Instytutu psykholohiyi imeni H.S.Kostyuka.- K.: DP “Informatsiyno-analitychne ahenstvo“, 2015.- Tom.X.- Psykholohiya navchannya. Henetychna psykholohiya. Medychna psykholohiya.- Vyp.27.S.249-259.
11. Osoblyvosti vidchuttya ta spryynyattya. Testy dlya vsikh: uporyadn.T.M.Orlova; peredm. O.M.Dobrorodneva. K.,1993.- S.29-31.
12. Pyrih I. Psykhichne zdorov"ya studentiv yak faktor adaptatsiyi do navchannya u VNZ / I.Pyrih // Ukrayins'kyy naukovyy zhurnal “Osvita rehionu“, #3 – 2011- C.299.
13. Praktykum po vozrastnoy psykholohyy: ucheb.posobye.: pod red.L.A.Holovey, E.F.Rybalko.- SPb.:2002.-S.589-597.
14. Rayhorodskyy D.Ya. Praktycheskaya psykhdoyahnostyka. Metodyky y testy: Ucheb.posob./D.Ya.Rayhorodskyy .- Samara:Barakh.- M.,2001-672 s.
15. Samyhullyn M.F. Ekzamenatsyonnyy stress – prychna erozyvno- yazvennykh porazhenyy zheludka y 12-perstnoy kyshky u studentov - // Kazanskaya hos. med. akademyya. – <http://mfvt.ru/ekzamenacionnyj-stress-prichina-erozivno>.
16. Skrypka O.V. Vzayemodiya temperamental'no-kharakterolohichnykh, emotsiynykh determinant osobystosti studentiv ta yikh proektsiyi na psykhsomatychno i povedinkove reahuvannya v umovakh ispytiv / O.V.Skrypka // Perspektyvy medytsyny ta biolohiyi, T.IV, #2, 2012.-S.167-174.

17. Ushakov Y.B., Sokolova N.V., Kordenko A.N., y dr. Provyntsyaya: kachestvo zhyzny y zdorov'e studenchestva. / Y.B. Ushakov, N.V. Sokolova, A.N. Kordenko y dr. - Moskva-Voronezh. Yzd-vo "Ystoky", 2002. -150s.
18. Faustov A.S., Shcherbatykh Yu.V. Korrektsyya urovnya ekzamenatsyonnoho stressa na funktsyonal'noe sostoyanye studentov kak faktor uluchshenyya ykh zdorov'ya / A.S.Faustov, Yu.V.Shcherbatykh // Zdravookhraneniye Rosssiyskoy Federatsyy. -2001, #1.- S.38-39.
19. Kharchenko D.M. Osoblyvosti temperamentu u osib z psykhosomatychnymy rozladamy / D.M.Kharcheno // Aktual'ni problemy psykholohiyi. tom.7.vypusk 19. – 2009. – S.256-260.
20. Khlivna O. Indyvidual'no-psykholohichni kharakterystyky psykhichnoho zdorov'ya student-s'koyi molodi / O.Khlivna // Osvita rehionu. Politolohiya. Psykholohiya. Komunikatsiyi.- 2011.-#3.- S.257-262.
21. Shkala samoosenky lychnostnoy y sytuatyvnoy trevozhnomy po Ch. Spylberheru // Metodyky psykhodyahnostyky v sporte: ucheb. posob. Dlya studentov ped.yn-tov po spets.03.03. "Fyz.kul'tura" / V.L.Bludov, V.A.Plakhtyenko, L.K.Serova.- 2-e yzd.dop.y ysprav.- M.:Prosveshchenye,1990.- S.52-53.
22. Kenneth B.Wells., at all The Functioning and Well-Being of Depressed Patients: Results from the Medical outcomes study/ B.Wells Kenneth at all // The Journal of the American Medical Association, 1989; 262(7):914-919.

В статье на основе результатов многолетнего эмпирического исследования (2006-2009/2010-2015 годов) представлен индивидуально- психологический (экстравертированный) и факторный анализы показателей психосоматического здоровья девушек и юношей - экстравертов КНУ имени Тараса Шевченка. Проведен дифференцированный анализ выборки девушек/юношей (n=375/311) с учетом выделения трех подгрупп: интровертов, амбивертов, экстравертов у каждой из выборок отдельно. Выполнены все этапы комплексного исследования: среднестатистический, корреляционный, факторный анализы на примере двух выборок девушек/юношей с учетом сложной динамики 45 суммарных показателей четырех блоков психодиагностических методик. Центральным заданием исследования было сравнение показателей девушек/юношей экстравертов (n=185/71) с представлением табличных данных. Полученные результаты подтвердили наше предположение о ведущей роли двухфакторной теории личности Н.Ейсенк (интро-экстраверсии, эмоциональной устойчивости / неустойчивости) на психосоматическое здоровье исследуемых девушек/юношей- студентов.

Ключевые слова: психодиагностика, психосоматическое здоровье девушек-экстравертов

O.V.Kornienko, Individual-typological (exteverted) and factor - comparative analysis of psychosomatic health of students-girl and boys Kiev National Taras Shevchenko.

On the basis of the results of decades of empirical research (2006-2009 / 2010-2015 years) presented individually-psychological (extraverted) and factor analysis of indicators of psychosomatic health of girls and boys students - extroverts Kyiv National Taras Shevchenko University. Conducted a differentiated analysis of the sample of girls / boys students (n = 375/311) with regard to allocation of three groups: introverts, ambiverts, extroverts in each of the samples separately. Completed all stages of the comprehensive study: general statistical, correlative, factor analysis for the two samples of girls / boys with regard to complex dynamics of total 45 indicators four blocks psychodiagnostic methods. The central objective of the study was to compare the indicators of girls / boys extroverts (n = 185/71) with the presentation of tables data. The results confirmed our assumption of a leading role and influence of two factor theory of personality H.Eysenk (introversion / extraversion, emotional stability / instability) on psychosomatic health of the investigated boys / girls students.

Key words: psychological diagnostics, psychosomatic health of student's girl and boy extroverts.